

MÁTYÁS KIRÁLY MINT VÁROSÉPÍTŐ.

Tanulságos és érdekes módon ismertette a *Századok* áprilisi és májusi füzeteiben *Csánki Dezső*, a Hunyadiak korának érdekes történetbűvára, Mátyás király erőfeszítéseit, hogy birodalma fővárosát, Budát, felemelje azon aesthetikai eszményekhez, melyek a renaissance-műveltségtől áthatott lelke előtt lebegtek.

Az Erdődy grófok galgóczi levéltárában fölkerült és ügyes tollal kommentált okiratok új világosságot vetnek actiójára.

Ezen irányban a pápai levéltár, hazánk politikai és kulturai életének egész területére kiterjeszkedő irományai között, szintén őrizett meg számunkra nagybecsű emlékeket, melyekből látjuk, hogy a nagy király székhelye díszének emelése érdekében a szentszék támogatását is kikérte és kieszközölte.

Ugyanis ezt nem nélkülözhetette szemközt a passiva resistentia erejével, a melyt a nemzeti jogérzet a nemzeti indolentiával karöltve kifejtett, úgy hogy azon még az ő kivételes erélye és kérlelhetetlen szigora is hajótörést szenvedett.

A galgóczi oklevelekből tudjuk, hogy Mátyás király rendeletei, melyekben a budavári házbirtokosokat elkobzás terhe alatt kötelezte, hogy egy esztendő lefolyása alatt a pusztuló házak kijavítását foganosítsák és a rombadőlteknek újra felépítését legalább kezdjék meg, — sikertelenek maradtak. Az egy esztendő eltelte után a városnak csak egyik utcájában több mint tíz roskatag ház találatott. Ezeket a király (1478) elkobozta és másoknak adományozta.

Azonban még ez az elrettentő példa is hatástalan maradt.

Két évvel utóbb a király a következő előterjesztést intézi a pápához:

Budavárában sűrűn fordulnak elő esetek, a mikor buzgó hívek templomok és kolostorok részére házakat ajándékoznak vagy hagyományoznak, és évdíjak fizetésének kötelezettségével terhelnek meg; az ilyen házak azután rendesen elhanyagoltnak és pusztulásra jutnak; ezért kívánatos olyan pápai rendelet kibocsátása, a mely a templomokat és kolostorokat kötelezi, hogy a részökre

ajándékozott vagy hagyományozott házakat egy esztendő alatt árusítsák el, az évdijakért pedig (egy forint után húszat számítva) váltságdíjat fogadjanak el.

Azt nem magyarázza meg a király, hogy miért hanyagolják el az egyházi intézmények a nekik ajándékozott vagy hagyományozott, és a világi házbirtokosok az évdijakkal terhelt házakat; azt sem, hogy az új birtokosoktól, vagy az évdij megváltása után a régi-ektől a baj orvoslását mily alapon remélheti? Azonban kérését világosan azzal okolja meg, hogy a pusztuló házak »a várost elék-telenítik« (id in difformitatem civitatis cedit) és hogy ő »a város díszét emelni óhajtja« (civitatem suam ornari et augeri desiderat).

A kérvény kedvezően intéztetett el, s 1480 december 13-án kelt iratában a pápa Mátyás kívánságának megfelelően rendelkezett.

Azonban az irat szövegezése Mátyást ki nem elégítette, mivel csak a jövőben ajándékozandó és hagyományozandó házakra és évdijakra vonatkozott, visszaható erővel pedig nem bírt; így tehát a király azon tervét, hogy a tényleg elpusztult állapotban levő házak jókarba helyezése haladék nélkül foganatosíttassék, nem mozdította elő.

Ezért egyik levelében, mely az ő egyéni irányának jellegével ékeskedik, Rómában tartózkodó sógorát, Aragoniai János bibornokot fölkérte, hogy új pápai irat kiállítását eszközölje ki.

Noha ez a második breve nem maradt fen, kétségtelennek tekinthetjük, hogy Mátyás kívánsága teljesült, a mint hogy meghallgatásra talált, mikor két évvel utóbb rokon természetű ügyben fordult a pápához.

Ó-Budán ugyanis egy-egy elhagyatott régi templom romokban hevert, úgy hogy ledőlt oszlopait földréteg borította. Ez utóbbiakat Mátyás fel akarta használni az Árpád sírja fölött emelkedő Fehéregyház (Alba ecclesia) nevezetű templom újra építésénél. Ezért a Rómában időző Veronai Gábor bibornok egri püspököt utasította, hogy ehhez szerezze meg a felhatalmazást. Ezt a pápa készséggel megadta.¹⁾

Nem feltűnő, hogy Mátyás ilyen lépései kellő méltánylásra, rokonszenves fogadtatásra találtak IV. Sixtusnál, a ki maga is nagy építészeti alkotásokkal gyarapította az örök város díszét.

FRANKÓI VILMOS.

¹⁾ V. ö. *Theiner*: Monumenta Hungariorum sacra illustrantia, II. 476. 486. II. — Monumenta Romana epp. Vesprimiensis, II. 272. 285. 287. II. — *Frankói*: Mátyás király külügyi levelei, II. 182. 253. II.